

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**СПЕЦІАЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ФОРТЕПІАНО**

(заочна форма навчання)

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізація
“Народне пісенне мистецтво”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

СПЕЦІАЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРТЕПІАНО (заочна форма навчання)

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 16 с.

Укладачі: **Н. С. Аренкова, Л. А. Винниченко** – викладачі Київського обласного училища культури і мистецтв

Рецензенти: **І. І. Снегірьова** – доцент кафедри концертмейстерства Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського
І. О. Зубенко – завідувач денним відділенням Київського державного вищого музичного училища ім. Р. М. Глієра
В. О. Баранова – доцент кафедри музикології Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Редактор **М. В. Наюк**

Відповідальний за випуск **Т. Ф. Стронько**

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 0,93. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;
Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81
E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення курсу “Спеціальний музичний інструмент” займає особливе місце у вирішенні завдань музичної підготовки молодших спеціалістів – керівників аматорських хорових колективів.

Його різнобічна спрямованість передбачає тісний зв'язок з усіма профільюючими дисциплінами, сприяє комплексному вирішенню головної мети: формуванню та розвитку фахівців, теоретично та практично підготовлених до художньо-виконавської, навчально-виховної та музично-освітньої роботи з колективами хорової художньої самодіяльності.

У вирішенні професійних та навчально-виховних задач курсу значна роль відводиться принципам проблемного навчання, в основі яких є активізація мислення та пізнавальна діяльність студентів. У праці над музичними творами ці принципи знаходять відображення в осмисленні студентами художнього образу твору, композиційних закономірностей його розвитку та структури, а також в усвідомленні виконавчих засобів виразності (темпо-ритмічної організації, артикуляції, динаміки, педалізації).

Таке застосування студентами набутих знань та навичок буде сприяти підвищенню ефективності навчання, поширювати межі загальнокультурної, музично-професійної підготовки, допоможе їм удосконалити основи педагогічних знань.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ ДИСЦИПЛІНИ

Мета та завдання різнобічного розвитку фахівця хорового колективу передбачає систематизоване вивчення різних жанрів, стилів та форм на високохудожньому матеріалі класичної, української та зразків сучасної зарубіжної музичної літератури, прищеплює кожному студенту почуття своєї національної гідності.

Оволодіння поліфонічною фактурою, навичками читання з аркуша, ансамблевої гри, а також транспонуванню активізує роботу студента над партитурою в класі за спеціалізацією.

Основна робота направлена на:

- змістовний аналіз засобів музичної виразності художнього твору;
- самостійну працю з музичним матеріалом;

- формування професійних навичок гри на інструменті, що необхідно майбутньому керівникові для вивчення та виконання акомпанементу солісту, хору, ансамблю; підбір за слухом мелодії пісень, гармонізація їх. Навчання ведеться на основі індивідуального робочого плану, що складається на кожен семестр і затверджується на засіданні предметної комісії.

Робочий індивідуальний план включає:

- характеристику музичних здібностей студента та його музичну підготовку до вступу в училище;
- навчальний репертуар за ступенем своєї складності по семестрах;
- форми контролю (контрольні уроки, іспити);
- успішність (підсумкова або екзаменаційна оцінка);
- професійний ріст (участь у концертах).

Іспити передбачаються за навчальним планом на базі повної загальноосвітньої підготовки у II, IV семестрах, у VI – державний іспит.

ВИМОГИ ДО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ

Загальна дидактика заняття складається з перевірки домашнього завдання, узагальнення та засвоєння нових знань при постійному поєднанні викладачем показу на інструменті зі словесними поясненнями та перевірка досягнутих результатів.

Вимоги до індивідуального заняття з курсу “Спеціальний музичний інструмент. Фортепіано” як частини комплексної системи вищої освіти I–II рівнів акредитації розглядається у двох аспектах:

- **по-перше** – як організація та періодичне керування процесом навчання студентів;
- **по-друге** – як керування пізнавальною діяльністю студентів.

У кожному з двох аспектів є ряд основних вимог до індивідуальних занять:

- постійний розвиток та закріплення фундаментальної музичної освіти на основі її удосконалення;
- удосконалення методів та змісту індивідуального навчання з урахуванням використання моделі фахівця;
- ефективне й цілеспрямоване управління пізнавальною діяльністю студентів;
- розвиток та удосконалення самостійної роботи студентів у процесі індивідуальних занять;

- удосконалення методів контролю знань студентів;
- розвиток культури особистості студента, а також його творчих здібностей;
- інтенсифікація методів навчання з активним використанням технічних засобів навчання (ТЗН);
- внесення у практику індивідуальних занять науково-дослідницької роботи студентів;
- творчий підхід до вибору та використання різнопланового навчального репертуару, до вирішення художніх та технічних завдань.

Індивідуальне навчання з курсу “Спеціальний музичний інструмент” повинно відповідати сучасним дидактичним принципам: науковості, системності, спадкоємності, отриманню спеціальних знань, виявленню тісних міжпредметних зв’язків.

Облік успішності студента хорового відділу з предмета “Спеціальний музичний інструмент” (фортепіано) здійснюється на кожному занятті та в кінці семестру на підсумковому занятті. На іспитах, контрольних уроках – викладачами предметно-циклової комісії та представниками навчального відділу оцінюються знання студента.

На іспиті, контрольному уроці обов’язковим є виконання творів напам’ять; ансамблі та акомпанементи граються по нотах.

Критерій оцінювання рубіжного контролю знань студентів

Рівні	Оцінка	Критерій оцінювання навчальних досягнень студентів
1. Початковий	“2”	Виконання програми із значними професійними помилками
2. Середній	“3”	Виконання програми не повністю відповідає технічним, художнім особливостям творів
3. Достатній	“4”	Виконання програми відповідає технічним, художнім особливостям творів, але не досить виразна гра
4. Високий	“5”	Повне засвоєння музичного репертуару, досконалість виконання програми

**ЗАЛКОВО-ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ
ВИМОГИ ТА ВИМОГИ ЗА СЕМЕСТРАМИ**

Спеціальність: “Народна художня творчість”

Спеціалізація: “Народне пісенне мистецтво”

Кваліфікація молодшого спеціаліста: Керівник аматорського хорового колективу та організатор культурно-дозвілдової діяльності.

Термін навчання: 2 роки 10 місяців, із повною загальноосвітньою підготовкою – 72 години.

Настановча сесія	I курс		II курс		III курс		Всього годин	Іспити II, IV, VI семестри
	I	II	III	IV	V	VI		
2	10	10	12	12	12	14	72	

**БЕЗ МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
АБО З МУЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ**

I сем.	Інструктивний матеріал: Гами: С, а, Етюд Поліфонічний твір П'єса Ансамбль Читання нот з аркуша	Залік: Етюд П'єса Ансамбль
II сем.	Інструктивний матеріал: Гами: G, D Твір великої форми (ознайомлення) Поліфонічний твір П'єса (самостійне вивчення) Акомпанемент Читання нот з аркуша	Іспит: Етюд Поліфонія Ансамбль Твір великої форми
III сем.	Інструктивний матеріал: Гами, еподи Твір великої форми Поліфонічний твір П'єса Акомпанемент або ансамбль Гра партитур	Залік: Етюд П'єса Акомпанемент або ансамбль
IV сем.	Інструктивний матеріал: Гами d, g, c, етюд на подвійній ноті Твір великої форми Поліфонічний твір (самостійне вивчення) П'єса Акомпанемент Гра партитур	Іспит: Етюд Твір великої форми Акомпанемент
V сем.	Інструктивний матеріал: Етюд Твір великої форми Поліфонічний твір П'єса Акомпанемент або ансамбль Читання нот з аркуша	Залік: Етюд Поліфонічний твір П'єса Акомпанемент або ансамбль
VI сем.	Інструктивний матеріал: Гра партитур, гра вправ для розспівування хору Поліфонічний твір П'єса Акомпанемент хору Твір великої форми (дозволяється повторити з попередніх семестрів)	Державний іспит: Поліфонічний твір Твір великої форми П'єса Акомпанемент або ансамбль

ВИМОГИ ДО ВИВЧЕННЯ ГАМ

I семестр: C_{is}, F_{is} 2–4 октави у прямому русі; тонічні тризвуки з оберненнями; хроматичні гами у прямому русі.

II семестр: C, a, G, e – мажорні гами у прямому, мінорні трьох видів у прямому русі у 2 октави; тонічні тризвуки з оберненнями; арпеджіо короткі, хроматичні гами у прямому русі.

III семестр: D, h, A, f_{is} – мажорні гами у прямому та протилежному русі; мінорні гами трьох видів у прямому русі; тризвуки з оберненнями; короткі та довгі арпеджіо; хроматичні гами у прямому русі.

IV семестр: E, c_{is}, H, g_{is} – мажорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; мінорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; тонічні акорди з оберненнями; короткі арпеджіо; хроматичні гами у прямому русі.

V семестр: F, d, B, g – мажорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; мінорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; тонічні акорди з оберненнями; короткі арпеджіо; хроматичні гами у прямому русі.

VI семестр: E_s, c, A_s, f – мажорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; мінорні гами у прямому русі в терцію, сексту, дециму; тонічні акорди з оберненнями; короткі арпеджіо, доміант септакорд з оберненнями, зменшений септакорд довгими арпеджіо; хроматичні гами у прямому русі.

ВИМОГИ ДО РЕПЕРТУАРУ

Основне завдання системи музичного виховання – підготовка спеціаліста за спеціальністю “Народна художня творчість”, чия майбутня освітня діяльність повинна відповідати високим вимогам сучасності. Дисципліна “Спеціальний музичний інструмент” (фортепіано) на хоровому відділі є невід’ємною частиною цієї системи.

Особливе місце в навчальному процесі при вивченні цієї дисципліни є змістовний репертуар з його високохудожньою цінністю. При формуванні навчального репертуару необхідно поєднати сучасні вимоги навчання з чіткою методичною спрямованістю. Підбір доступних для виконання творів, різних за жанрово-стильовими рисами, образно-емоційним змістом, художнім завданням, різноманітних за формою, фортепіанною фактурою, піаністичними труднощами – все це позитивно

сприяє розвитку художньо-технічних можливостей студента. Важливо вчити студента сприймати зміст музичного твору в розвитку через слухові враження, уважно ставитись до авторського тексту, виробити природні та доцільні прийоми звуковидобування на основі активного слухового контролю.

Вивчений під контролем викладача репертуар не дає змоги повністю перевірити стійкість закріплених понять та навичок. У зв’язку із заочною формою навчання важливим є поповнення репертуару творами для самостійної творчої роботи студента.

Найважливіші педагогічні установки:

- працювати над вивченням кращих зразків фортепіанної літератури, індивідуально підходити до її вибору;
- підтримувати тісний контакт з викладачем по спеціальності, сприяти і надавати допомогу студенту в підготовці домашнього завдання;
- приділяти постійну увагу формуванню навичок швидкого читання нот з аркуша, гри в ансамблі, підбору та виконанню акомпанементів;
- розширювати музичний кругозір студента, виховувати освічених фахівців;
- заняття проводити цікаво, розвивати у студентах фантазію, наполегливість у роботі, формувати духовність.

**ОРІЄНТОВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
РЕПЕРТУАР З КУРСУ “СПЕЦІАЛЬНИЙ МУЗИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ” (ФОРТЕПІАНО) ЗА СЕМЕСТРАМИ**

Для студентів без музичної підготовки
та з музичною підготовкою

I семестр

Шітте Л. Етюд. Тв. 68, 32
Лемуан А. Етюд. Тв. 37, 342
Переклад Березовського Б. “Ніч яка місячна”
Штейбельт А. “Адажіо”
Майкапар С. Вальс До мажор
Замороко Н. Вальс (збірник “Граємо джаз”)
Беркович І. “Ой вийду ль я”, “Дощик” (п’єси в 4 руки)
Глієр Р. Романс
Сасько Г. “Граю джаз”
Коломієць А. “Іди, іди дощику”

II семестр

Лешорн А. Етюд. Тв. 65, № 15
Черні-Гермер. Етюд № 1. Зошит № 2
Бах І. С. Менует ре мінор
Беркович І. Сонатина ля мінор
Дремлюга М. Мелодія
Хачатурян А. Вечірня казка
Сільванський М. За річкою, попід гаєм
Колодуб Ж. Український танець

III семестр

Беренс Г. Етюд твір 88, № 17
Лемуан А. Етюд твір 37, № 48
Сокальський П. Ескіз (обр. укр. нар. пісні “Ой вже зоря”)
Щуровський Ю. Вечір у степу
Шамо І. Веснянка
Золотарьов В. “Віють вітри”, “Ой, джигуне”

Павлюченко С. Карельська жартівлива
Білоруська коліскова. Тв. № 12

IV семестр

Черні К. Етюд твір 849, № 11,
Гедіке А. Етюд твір 47, № 8
Чимароза Д. Соната соль мінор
Щуровський Ю. Варіації ля мінор
Циполі Д. Фугета мі мінор
Колодуб Ж. Веселе негрєнятко
Шостакович Д. Ліричний вальс
Степовий Я. Обр. укр. нар. пісні “Закотилося яснее сонечко”
Соколовський Ю. Обр. укр. нар. пісні “Місяць на небі”

V семестр

Шітте Л. Етюд твір 99, № 6
Бергіні А. Етюд твір 47, № 24
Бортнянський Д. Соната До мажор
Кабалєвський Д. Легкі варіації Соль мажор
Грабовський Л. Інвенція мі мінор
Шуман Р. Сміливий вершник
Дремлюга М. Лірична пісня
Чайковський П. Дитячий альбом, Полька
Щуровський Ю. Пам’яті Чайковського
Глінка М. Гуде вітер
Рєвуцький Л. У неділю, уночі
Чайковський П. Пори року “Квітень”. Тв. 37 № 4

VI семестр

Бергіні А. Етюд. Тв. 2, № 2
Двоскін А. Вітрило на воді
Золотарьов В. Сонатина № 3. Тв. 47
Гайдн Й. (6 кл.) Легка сонатина Соль мажор
Льонко Є. Інвенція
Мусоргський М. Сльоза
Мендельсон Ф. Тв. 30, № 3 Пісня без слів Мі мажор

Надененко Ф. Листок з альбома
Лисенко М. Обр. укр. нар. пісень:
“Ой піду я до млина”, “Ой джигуне, джигуне”
Варламов А. На заре ты ее не буди
Гріг Е. Поетична картинка
Чайковський П. Средь шумного бала
Глінка М. Не пой, красавица, при мне
Стеценко К. Стояла я і слухала весну

ДОДАТКОВИЙ РЕПЕРТУАР

Етюдн:

Беренс Г. Твір 61, 88. Етюдн (на вибір)
Гедіке А. 12 мелодичних етюдн (на вибір)
Лешгорн А. Етюдн. Тв. 65, № 8. Тв. 66, № 1–4
Черні К. Вибрані фортепіанні етюдн (під ред. Гермера Г.) дві частини
Черні К. Етюдн. Тв. 299 (на вибір)

Поліфонія. Твори великої форми:

Хрестоматія для ф-но. Поліфонічні п'єси. Випуск 1, 2, 3.
Бетховен Л. Сонатина для фортепіано
Беркович І. Сонатини, варіації
Бортнянський Д. Сонати До мажор, Фа мажор
Кабалевський Д. Сонатини, варіації
Хрестоматія педагогічного репертуару. Твори великої форми.
Випуск 1, 2, 3. Упор. Копчевський Н.

П'єси:

Беркович І. 24 прелодії для ф-но.
Вериківський. 14 маленьких прелодій для
фортепіано
Глієр Р. Вибрані твори для фортепіано.
Гріг Е. Поетичні картинки. Вибрані твори для ф-но / Під ред.
Руббах О., Дельтової В.
Дремлюга М. Фортепіанний альбом
Коломієць А. Вибрані твори для фортепіано
Косенко В. 24 дитячі п'єси
Лисенко М. Вибрані твори для фортепіано
Сасько Г. “Мозаїка”: фортепіанні п'єси
Скорик М. Дитячий альбом
Чайковський П. Дитячий альбом для фортепіано: “Пори року”
Шуман Р. Альбом для юнацтва

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Назва творів і нотної літератури викладена мовою оригіналу видань.

1. Дремлюга М. Українська фортепіанна музика – К.: Державне видавництво, 1958.
2. Іовенко З. Загально фортепіано: питання методики – К.: Музична Україна, 1989.
3. Милич Б. Про формування і вдосконалення викладацької майстерності педагогів-піаністів.
4. Милич Б. Фортепіанна література українських радянських композиторів для дітей та юнацтва. – К.: Державне видавництво, 1961.
5. Майкапар С. Як працювати на фортепіано, 1970.
6. Натансон В. Питання фортепіанної педагогіки, 1965.
7. Шмідт-Шкловська А. Про виховання піаністичних навиків. – Л., 1985.
8. Андреева А. Первые шаги в музыке – М., 1979.
9. Боголюбова Н. Тайны музыкального мира – С-Пб.: Композитор, 1997.
10. Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве – Л., 1985.
11. Гофман И. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. – М.: Музгиз, 1961.
12. Каргин Л. Народное художественное творчество, – М.: Музыка, 1950.
13. Ключков Н. Искусство аккомпанемента как предмета. – Л., 1961.
14. Кременштейн Б. Воспитание самостоятельности учащегося в классе специального фортепиано. – М.: Музыка, 1966.
15. Либерман Е. Творческая работа пианиста с авторским текстом. – М., 1988.
16. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста. – К., 1982.
17. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. – М.: Музиздат, 1961.
18. Савишинский С. Работа пианиста над техникой, – Л.: Музыка, 1968.

19. Терентьева Н. Карл Черни и его этюды, – С-Пб: Композитор, 1999.
20. Фейнберг С. Мастерство пианиста, – М., 1978.
21. Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н. – Методика музыкального воспитания. – М.: Музыка, 1990.
22. Цыпин Г. Музыкант и его работа. Проблемы психологии творчества. – М.: Советский композитор, 1988.

ДОДАТКОВА НОТНА ЛІТЕРАТУРА

Назва творів і нотної літератури викладена мовою оригіналу видань.

1. Бах І. С. Маленькі прелюдії та фуги, – К., 1955.
2. Бах І. С. Інвенції (двоголосні), – К., 1993.
3. Беренс Г. 32 вибрані етюди
4. Беркович І. Вибрані твори для фортепіано. – К., 1972.
5. Верещагін Я. Твори для фортепіано. – К., 1986.
6. Скорик М. Твори для фортепіано. – К., 1976.
7. Моя Україна. Українські народні пісні в обробці для фортепіано. – К., 1994.
8. Моцарт В. Вибрані фортепіанні твори. – К., 1986.
9. Августинів Ю. Учитесь играть на рояле. – Самоучитель для взрослых, ч. 1, 2 – Л., 1988.
10. Гайдн Й. Избранные пьесы для фортепиано. – М., 1991.
11. Гендель Г. Сюита для фортепиано. – М., 1984.
12. Григ Е. Лирические пьесы для фортепиано. Соч. 54, 57, 62. – М., 1989.
13. Джоппин С. Регтаймы. – М., 1991.
14. Дремлюга М. Фортепианный альбом. – К., 1976.
15. Лемуан А. Етюди. Ор. 37 № 4, 5, 7.
16. Шитте А. 25 етюдов. Ор. 160 (на вибір).
17. Пьесы украинских композиторов, М., 1971.
18. Хрестоматия педагогического репертуара, ДМШ.